

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลกุสุมาลย์

งานการศึกษา สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
องค์การบริหารส่วนตำบลกุสุมาลย์
อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลกุสุมาลย์

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน
๒. เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญานั้นๆ ต่อไป

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ กันดังนี้ สามารถ จันทรสุรีย์ (๒๕๓๖) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำรงชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

กรมวิชาการ (๒๕๓๘) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า คือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเรา ผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต วิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะเรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะใช้ในการเรียนรู้การแก้ปัญหา การจัดการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเรา

รัตนะ บัวสนธ์ (๒๕๓๕) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะมีรากฐานจากคสอนทางศาสนา คติจารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอน และปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างอิงถึงในพิสิฐ นาครำไพ. ๒๕๓๗) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือสติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่นซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่า การใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน และถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไรซึ่งในที่สุด ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่มีชีวิต สัตว์ พืชและมนุษย์ ด้วยตัวเองตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยว่า เป็นองค์ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่งและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

ประเวศ วะสี(๒๕๓๖) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มาจากข้างนอกลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกายใจสังคม และสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าค่านิยม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปว่าภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้หรือสิ่งที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตซึ่งเป็นประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งได้ผ่านการคิดค้นและปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนได้แนวทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป ถือเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตที่ ถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหาเป็นที่ สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา สาขา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับ เทคโนโลยีโดยการพัฒนามันพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่นการทำ การเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็น ธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิต ทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสีกลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชนโดยเน้นให้ ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการค้าการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความ มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น กิจกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทักษะศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชนองค์กร ทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้นกรณีของการจัด การศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดีหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่นภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษาตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความ เชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมเช่นการ ถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

๑. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

การสานแห

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑	นายทุมมา สายอุราช	๕๐ หมู่ที่ ๑๓ บ้านอีกุด ตำบลกุสุมาลย์	๗๔	การสานแห
๒	นายเพ็ญ โพธิ์สุ	๗๔ หมู่ที่ ๙ บ้านนาล้อม ตำบลกุสุมาลย์	๖๑	การสานแห
๓	นายบุญเชา ชินวงศ์	๑๔๒ หมู่ที่ ๕ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๗๒	การสานแห
๔	นายพรมนา เสงีสิต	๒๔ หมู่ที่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๘๐	การสานแห
๕	นางปราภา โพธิ์สุ	๗๔ หมู่ที่ ๙ บ้านนาล้อม ตำบลกุสุมาลย์	๕๗	การสานแห
๖	นายคำภา ใบอุดม	๓๑ หมู่ที่ ๔ บ้านหนองหอย ตำบลกุสุมาลย์	๕๖	การสานแห
๗	นางสมพร สยามล	๖๗ หมู่ที่ ๗ บ้านโนนสะอาด ตำบลกุสุมาลย์	๖๐	การสานแห
๘	นายสมศักดิ์ พานเชียงสี	๓๕ หมู่ที่ ๙ บ้านนาล้อม ตำบลกุสุมาลย์	๕๔	การสานแห
๙	นายสมใจ วัดแผ่นลำ	๑๒๔ หมู่ที่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๕๘	การสานแห

การทอเสื่อต้งก

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑	นางอ่อนเรือน พันนาคำ	๘๘ หมู่ที่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๕๖	การทอเสื่อต้งก
๒	นางสงัด เถาว์ขาลี	๓๐ หมู่ที่ ๙ บ้านนาล้อม ตำบลกุสุมาลย์	๔๕	การทอเสื่อต้งก
๓	นางดารา ท้าวดอน	๓๑ หมู่ที่ ๗ บ้านโนนสะอาด ตำบลกุสุมาลย์	๕๘	การทอเสื่อต้งก
๔	นางเสถียร ชินวงศ์	๑๔๒ หมู่ที่ ๕ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๗๗	การทอเสื่อต้งก
๕	นางไคสี พุทธิสัย	๘๑ หมู่ที่ ๕ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๕๑	การทอเสื่อต้งก
๖	นางปัจจัย งามวงศ์	๑๓๒ หมู่ที่ ๑๒ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๖๘	การทอเสื่อต้งก
๗	นางอรอุมา ทาก่อน	๑๒ หมู่ที่ ๗ บ้านโนนสะอาด ตำบลกุสุมาลย์	๕๒	การทอเสื่อต้งก
๘	นางจินตนา แก้วไพบูลย์	๗๕ หมู่ที่ ๗ บ้านโนนสะอาด ตำบลกุสุมาลย์	๕๓	การทอเสื่อต้งก
๙	นางสมเกษ ไซยวัฒน์	๒๓ หมู่ที่ ๙ บ้านนาล้อม ตำบลกุสุมาลย์	๕๖	การทอเสื่อต้งก

การทอผ้า

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑	นางกองศรี สายอุราช	๘๓ หมู่ที่ ๑๓ บ้านอีกุด ตำบลกุสุมาลย์	๖๙	การทอผ้ามัดหมี่
๒	นางอรอุมา ทาก่อน	๑๒ หมู่ที่ ๗ บ้านโนนสะอาด ตำบลกุสุมาลย์	๔๘	การทอผ้ามัดหมี่
๓	นางวิน ใบแสน	๔๕ หมู่ที่ ๑๓ บ้านอีกุด ตำบลกุสุมาลย์	๗๑	การทอผ้ามัดหมี่
๔	นางบุญน้อม ใบแสน	๗๓ หมู่ที่ ๒ บ้านอีกุด ตำบลกุสุมาลย์	๕๙	การทอผ้ามัดหมี่
๕	นางมาลา ใบอุดม	๓๑/๑ หมู่ที่ ๔ บ้านหนองหอย ตำบลกุสุมาลย์	๗๖	การทอผ้ามัดหมี่
๖	นางลำยอง แก้วประสิทธิ์	๘๔ หมู่ที่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๖๐	การทอผ้ามัดหมี่

การจักรสาน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑	นายจันทร์ทอง วงศ์อามาตย์	๘๗ หมู่ที่ ๒ บ้านอีเกตุ ตำบลกุสุมาลย์	๗๘	สานเครื่องใช้ไม้ไผ่
๒	นางนารี จูมไม้เมือง	๒๘ หมู่ที่ ๔ บ้านหนองหอย ตำบลกุสุมาลย์	๖๒	สานเครื่องใช้ไม้ไผ่
๓	นางไสว หลานเศรษฐา	๘๐ หมู่ที่ ๙ บ้านนาล้อม ตำบลกุสุมาลย์	๗๒	สานตะกร้าพลาสติก
๔	นางใบ บุญศรี	๒๕ หมู่ที่ ๑๒ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๖๐	สานอุปกรณ์หาปลา
๕	นางหนูพัด ชอกแก้ว	๑๘๖ หมู่ที่ ๑๒ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๕๒	สานอุปกรณ์หาปลา

๒. ด้านศิลปกรรม

การเป่าแคน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑.	นายคำเขียน วรรณาช	๕๙ หมู่ที่ ๔ บ้านหนองหอย ตำบลกุสุมาลย์	๖๙	การเป่าแคน
๒	นายสุทธิโสภณ ศิรินาม	๓๑ หมู่ที่ ๒ บ้านอีเกตุ ตำบลกุสุมาลย์	๖๗	การเล่นพิน

การทำบายศรี

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑	นางพลัด ผลักจันทร์	๑๕๕ หมู่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๕๗	การทำบายศรี
๒	นางสาวศรีสวาท อินทประเสริฐ	๗๕ หมู่ที่ ๑๓ บ้านอีเกตุ ตำบลกุสุมาลย์	๕๒	การทำขันหมากเบ็ง
๓	นางพรศรี หาดกวน	๔๙ หมู่ที่ ๓ บ้านกกส้มโฮง ตำบลกุสุมาลย์	๕๔	การทำบายศรี
๔	นางจันจิพา ต้นจาน	๑๒๒ หมู่ที่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๔๕	การทำขันหมากเบ็ง

๓. ด้านเกษตรกรรม

การเกษตร

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑.	นายฉลอง อัมระวงค์	๒๔ หมู่ที่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๔๘	ปลูกข้าว
๒	นางตุ๋ สายอรุราช	๕๐ หมู่ที่ ๒ บ้านอีเกตุ ตำบลกุสุมาลย์	๖๐	ปลูกพริก

๔. ด้านปศุสัตว์

การเลี้ยงหมู

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑.	นางประหยัด งามวงศ์	๑๕๖ หมู่ที่ ๑๒ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๔๒	เลี้ยงหมู
๒	นายอาริมิตร ปัญจันทร์	๑๐๖ หมู่ที่ ๒ บ้านอีเกตุ ตำบลกุสุมาลย์	๕๘	เลี้ยงโคขุน
๓	นางเพียรทอง เรืองชัย	๘๐ หมู่ที่ ๕ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๕๖	เลี้ยงหมู
๔	นางสาวทัศนีย์ สัญลักษณ์	๑๘๓ หมู่ที่ ๕ บ้านนิรมัย ตำบลกุสุมาลย์	๓๖	เลี้ยงหมู

๕. ด้านศาสนาและประเพณี

การศาสนาและประเพณี

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑.	นายคำหา นิมพลี	๑๐๒ หมู่ที่ ๑๑ บ้านโนนหอม ตำบลกุสุมาลย์	๗๒	การศาสนาและพิธีกรรม
๒	นายบิน นวานุช	๓๖ หมู่ที่ ๑๓ บ้านอีกุด ตำบลกุสุมาลย์	๗๕	การศาสนาและพิธีกรรม
๓	นายน้อย ใบแสน	๔๕ หมู่ที่ ๑๓ บ้านอีกุด ตำบลกุสุมาลย์	๗๕	การศาสนาและพิธีกรรม

๖. ด้านการแพทย์

การแพทย์

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ที่อยู่	อายุ(ปี)	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑.	นายเพียร จันทูรัง	๒๓ หมู่ที่ ๑๓ บ้านอีกุด ตำบลกุสุมาลย์	๖๔	ยาสมุนไพร